

HRVATSKA RIJEČ

PREDPLATA: ZA ŠIBENIK DONAŠANJEM U KUĆU TE ZA AUSTRO-UGARSKU
POŠTOM NA MJESEC K 125. ZA TROMJESEC K 375 PULOGODIŠNJE I GO-
DIŠNJE RAZMJERNO. — ZA INOZEMSTVO K 15 I POŠTARINA. — PLATIVO
I UTUŽIVO U ŠIBENIKU.

POJEDINI BROJ 10 PARA.

JUTARNJI LIST
IZLAZI SRIEDOM, PETKOM I NEDJELJOM

Telefon Br. 31. — Čekovni račun 71.049

UREDNIČTVO I UPRAVA „HRVATSKE RIJEČI“ NALAZE SE U „HRVATSKOJ TI-
SKARI“ (Dr. KRSTELJ I DRUG.) — RUKOPISE NE VRAĆAJU SE. — NEFRAN-
KIRANA SE PISMA NE PRIMAJU.

OGLASI PO CENIKU.

C. K. Namjestništvo.

Nasljednik prijestolja nadvojvoda
Franjo Ferdinand čestitao je grofu Attems-
u prigodnom njegovu imenovanju upraviteljem
c. k. Namjestništva. Tim povodom nad-
vojvoda je izrazio „podpunu pouzdanost,
da će grofu Attemsu poći za rukom, da
uspješno bude djelovao na sreću lijepe
zemlje, koja Priestolonasljedniku mnogo na
srću leži“.

U istinu riedka čestitka. Ona dokazi-
va, da je nadvojvoda prijateljski razpo-
ložen i grofu Attems u zemlji, kojoj je
on postavljen upraviteljem. A kako je nad-
vojvoda i nasljednik prijestolja, dakle bu-
dući vladar, to da čestitka dokazuje, da
bi naša zemlja mogla očekivati bolje dane
od današnjih. Jer ako je vladar dobro
razpoložen, ako je namjestnik čovjek nje-
govog osobnog povjerenja, ako taj čovjek
ima volje, da što korisna uradi, on može
puno lašnje nego drugi.

Prema tomu od grofa Attems tražit
će se više nego od ostalih namjestnika,
da uradi za dobrobit ove pokrajine. A
kako su ga pretekli prilično dobri glasovi,
to je i nadati se, da će se on i svojski
zauzeti, da odgovori očekivanju zemlje i
budućeg vladara.

Kad se hoće može se. Za četiri go-
dine bila je sagradjena još pred stotinjak
godina česta od Hrvatske preko cijele
Dalmacije do Albanije. Dalmacija česta
još treba i po kopnu i po otocim, treba
ona šuma, uređenje blatija i bujica, treba
više škola svake struke. Treba željeznica i
luka i vode i vjeruje se i uređenju poljo-
djelstva i . . . . . dobre uprave.

Ima se mnogo da uradi u zemlji,
koja je od matere zemlje otrgnuta i kroz
više od sto godina skoro posve zapušena.

Tu može čovjek, koji je i obični
namjestnik, mnogo, a još više će moći,
ako znači ne varaju, grof, koji na osobiti
način uživa povjerenje budućeg vladara.
Istina, prilike su jače od čovjeka. I
volja i želja prestolonasljednika nije uvijek
volja i želja vladara; dodju druge brige,
druge obveze i najjača volja prisiljena je
često pokoriti se prilikam i zahtjevim
njihovim.

A prilike u velikoj državi često se
mogu mienjati i vanjskim utjecajem do-
gobjaja.

Nu jedno ne može se mienjati, a to
je, da uprava zemlje mora biti poštena,
točna, pravedna i nepristrana. Da uprava
zemlje, koja predstavlja namjestništvo Nj.

Veličanstvo, ne smije biti ured politički
jedne stranke, nego ima poštovati volju
naroda, koja se ima slobodno izražavati
u izborima političkim i administrativnim.

U tom pogledu mi smo imali gorkih
iskustva.

Tko nije bio od utvaraške većine
bio je kao izvan zakona i politička vlast
je znala biti najvećim kortešom i progno-
niteteljem stranke kao što je stranka prava,
koja ne teži ni izvan granica, ni za prom-
jenom prijestolja, nego samo traži da
narod hrvatski bude politički ujedinjen i
gospodarstveno svoj.

Nije pravo a nije ni za ugled mo-
narije i vlade da tako i unapred bude.
Pravi njezini interesi, pa i dinastični interesi
imali bi ići za tim da na jugu monarhije
narod hrvatski bude u svojim pravima
poštovan i štiten.

Nego mi ne tražimo nikakve zaštite,
ali tražimo i tražit ćemo, pa ćemo se
znati i boriti za to, da se sa strankom
prava postupa nepristrano i kao u zemlji
ustavnoj.

Naš list je prvi iznio način upravlja-
nja na Namjestništvo, te je isto bilo i
sudbeno ožigosano. Takovih zloporaba bilo
je mnogo. Izgledalo je da sve mora ići
kako se sviđalo i kako se želilo od nje-
kkih poznatih „dinastičaja“ po pokrajini, i
u istinu tako je išlo. Nu od toga ni zemlja
ni pučanstvo nije imalo nikakve koristi a
jest štete.

Mislimo da tako u buduće ne bi
smjelo ići.

Pučanstvo Dalmacije, kao i svako na
svietu, u svojoj ukupnosti, želi i hoće sebi
dobra. Treba mu dati dakle prilike da
dobro i radi, a nesmie se silom, kao do
sada u Dalmaciji i Galiciji, stvarati umjetne
većine, umjetne stranke itd.

Hoće li grof Attems znati se snaći u
svim našim pravednim zahtjevima, koji i
nisu drugo nego zahtjevi dobre uprave?

Vidit ćemo. A međutim nitii žalimo
za prošlim vremenima, nitii ih hvalimo, nitii
ih uzveličajemo. Također nitii ne prosvje-
đujemo, što su novi ljudi došli na upravu
c. k. Namjestništva.

Čemu prosvjed, dok ne vidimo rad?
Osim toga mi smo svjestni našeg
privremenog položaja. Mi parlamentarne
vlade nitii imamo nitii imademo nitii u da-
našnjim prilikam možemo imati.

Prema tomu, ako ljudi na Namjestni-
štvu budu odgovorili onomu, što je od
njih za očekivati, mi ćemo im to i priznati.

Nego, bilo kako bilo, mi za sada ne-
maju uzroka da ih nitii kudimo. Njihov
rad ćemo pravedno prosudjivati. A naš rad
biti će kao i dosadašnji. Ići ćemo i buduću
za tim da se hrvatski narod pridigne eko-
nomički i kulturno, što nemože biti nikako
drugčije nego da se i politički ujedini u
jedno političko državno tielo na jugu mo-
narije.

Takovo jedinstveno političko tielo
znalo bi udovoljiti svim svojim potrebama
i bilo bi, radi svoje koristi i svoje sjegur-
nosti i snage, naj jačim bedemom cijeloj
monarhiji i neoborivi stup dinastije.

Prilike u međunarodnom životu za-
htijevaju, od uvidjavnih upravljača naroda
u jednoj monarhiji kao što j Habsburška,
da uznastoje sve moguće da na izloženoj
periferiji, kao ova naša na jugu, žive narod
zadovoljan i jak. Narod hrvatski, i po
vjesti i po svojem razvoju i po svojim
aspiracijam ne teži nego da mu budu oži-
votvorena prava koje je imao i god 1527
i god. 1712. Prava ta ukupnoj monarhiji
nemogu nikada biti od štete, a mogu joj
biti od neizmjerne koristi u danima pogi-
belji.

Ogromna većina današnje Dalmacije
sudjelovala je u onim ugovorima kao sa-
stavni dio Hrvatske i za to želje i tražbine
Hrvatske jesu i želje tražbine pučanstva
Dalmacije.

Hoćeli ljudi na c. k. Namjestništvo
znati da sivate i ove želje naroda?

Ili će i oni u stranci prava vidjeti nešto
što se nesmieje radi sjegurnosti države
trpiti?

Neznamo. Napominemo samo da je
još god 1797 bila progrojena težnja za je-
dinством naroda hrvatskoga, pa da ipak još
i danas žive puno jača nego prije.

Makarska.

Izbor zastupnika grada Makarske i odgovor na
utvaraško-demokratske laži.

I.

Makarsko Primorje nekoč i sada.

Poznato je svoj našoj hrvatskoj do-
movini, na koje je kušnje bilo od davna
postavljeno Makarsko Primorje, pa kako
se i danas iste stvari zbivaju u Primorju.

Još u zoru narodnoga osviještenja
Primorac je uočio svojim bistrim okom
pravi put. Hrvatski barjak i ideja čistoga
i neokaljanoga hrvatstva na njemu napisana
zasjekoše se duboko u dušu ovologa naroda,
i on se je našao prvi u kolu narodnih

boraca. Ali baš stoga razni neprijatelji
narodni odapinjali su svjeder sve svoje
strijebe na ovo vilinsko Primorje, a da
skrše duh ponosnoga i rodoljubnoga Pri-
morca.

Nu vas njihov bijes i naprezanje ne
mogoše polučiti željene svrhe. Primorac je
usprkos težkim i dugotrajnim borbama
napried išao, visoko vijuč neokaljanu hr-
vatsku zastavu.

Bies narodnih dušmana ni je prestao
sa izvođenim prvom pobjedom. On je u
sebi okupljao svoj jed i otrov e da ga
opet većom žešćinom saspe na Primorje.
Kad je ono stara narodna stranka bila
sasvim zabradila, tad se je ona nečuvеноm
strašću bacila na pitomo Primorje, na tu
srčiku čistog hrvatstva u Dalmaciji, da bi
ga osvojila za svoje šarenjaštvo. i time
uništila čisto hrvatstvo.

Primorac je za to bio progrojen,
zlostavljen i izvan zakona postavljen. Go-
dine 1895, 1897, 1898 i 1899 crnim su
slovima ubilježene u analima našega Pri-
morja.

Svi oni (uprav kao i danas) koji
nemaju pojma ni čuvstva za poštenje, prav-
icu i narodno dobro, sjatili su se, da
jurisaju svom silom na ove tvrde biskov-
ske krše, e da izčupaju poštenje i rodo-
ljubno čuvstvo ovom dičnom narodu. I
sve se je to izvadalo, jer je Primorac bio
pravaš i jer je takovim hito ostati. Sva
ona progroštena ipak nisu srušila Primorca,
dapače to ga je više oduševilo za teži
budući rad i teže dane kušnje i buduć-
nosti.

Kad je pak nestalo stare narodne
stranke i iz nje se izčuharila „hrvatska
stranka“, tad je po gotovo nastala po-
metnja u našem javnom životu.

Čista hrvatska misao bila je zabačena.
Novi tobožnji kurs nije donio svietla komu
se nadali, već je radje donio tminu i zbrku.

U isto skoro doba pojavljiva se i
demokratska stranka.

Izgledalo je da će to biti nešto
dobroga, što će razčistiti i razsvietliti
tminenašega javnoga života. Ali do malo
dokazalo se, što je ta stranka. Napadaji
njegzini na svakoga, koji se nije htio
sljepo pokoriti; a pogotovo napadaji na
svedečnički stališ te širenje nekih ideja,
koje se ne mogu nikako složiti sa
vjerskim čuvstvima našega naroda, oda-
vala je odmah, da je to radje jedna
vjerska sekta nego li politička stranka.

Leonardo Da Vincijeva Gioconda.

Piše prof. W. barun Ljubibratić.

(Konac).

Ali krađja i bezumno uništenje nisuu
jedine pogibelji, što priete tvorevinama
genija. Treba da se čuvaju i ljudskog
divljačtva i sljepog bjensila uzrujanih ele-
menata, što se nad njima navdilo kao
cni oblak. Da je Straszberg posjedovao
umjetnina poput „Mone Lize“, godine bi
1870. bile uništene, kao što iste godine
usljed bombardiranja grada propadoše oni
prvi nenadoknadivi primjeri tiskarske umjet-
nosti. Kada su Communardi mjeseca maja
1871. zaprijetili, da će upaliti Louvre, ču-
vari, svjestni svoje dužnosti i odgovornosti,
sakriše u konobu sve što je u palači bilo
skupocjenijega, a izmedju toga „Monu
Lizu“, Veneru iz Mila, i Michelangelovog
„Zarobljenika“. Tužite biše obračune u
prah i pepeo, jedino brza pobjeda Versail-
larskih četa spasi Louvre od istog usljed.
Koliko je dakle dužnosti i odgovornosti,
kako je sudbina? Potres će poput onoga u
Measini pokopati izpod svojih ruševina
veliki broj umjetnina. Neka se samo po-
misli na posljedice slične katastrofe za
zbirke i muzeje Beča, Münchena, Berlina
i Draždjana?

Ali i bez obzira na ovakove kata-
strofe, vrijeme ruši sporo, ali tim sjegur-

nije, sve što je liepo, sve što sačinjava
ponos i veselje čovječanstva, te ga
tješi za ostale podlosti našeg zemnog
života. Leonardov Cenacolo, usprkos svim
nastojanjima da ga se spasi ili restaurira,
danas nije drugo nego žalostna uspomena,
od koje najradje odvraćamo oko, ada nas
tuga i bol ne svlada. Orcagnovi Affreschi
na nutarnjim zidovima pizanskog grobišta
drugo već nisuu nego bezoblični ulomci.
Ov vremena se do vremena čita, da u
Sistinskoj kapeli amo tamo pucaju stiene
i svodovi, koje je Michelangelo ukrasio
neumlrim svojim kistom. Koliko će još
vremena ovo i mnogo drugo moći odoljeti
paklenoj sili, koja — kako Goethe pjeva
— prije ili poslie, brže ili sporije neum-
ljivo sve ruši? Theophile Gauthier ponosno
veli: „Tout passe: l'art robuste — Seul
a l'éternité: — Le buste — Survit à la cité“.

Ovi stihovi doduše laskaju ljudsko
taštini, ali umjetnost, pak bila još toli-
ko jaka, nije ni ona vječna. Može se iznimno
dogoditi, da iz groba jednog grada uskrse
kakav kip, koji je pod gomilom pjeska,
kamenja i greda našao umjetno zaklonište,
i pošto je nekoliko stoljeća odoljelo nasr-
vima rušućih sila, ali i zaklonjen bio po-
tajama ljudi, opet na svietlo dolazi te no-
gudim naraštajima nerazumljivi stvari priča
o sanjama i težnjama njihovih predja. Ali
ovo nije pravilo. Pravilo je naprotiv, da

je Moira svoj cmi zakon razsapa protegla
i na ljude i na njihove tvorine. U dvoran
Carrée u Louvre-u ceri se pred nama
prazni prostor na stieni i kao da nam
veli: Tvoje se oči neće više nasladijavati
motrenjem „Mone Lize“. Nego ovaj po-
tresni događaj proširuje naš krug razma-
tranja. U pameti prolazimo od umjetnina
na umjetninu, mišlju se vraćamo na sve
ono, čemu smo se drugodje divili, i puni
se tjeskobe pitamo: „Ove slike, ovi kipovi,
oivi relice, ove brončane figure, ovi lie-
vani predmeti, ove gradjevine, ovi javni
spomenici, to je rodoslovlje naše umjet-
nosti, to je plemićki arhiv našeg roda,
čitava naša estetična naobrazba. Neka
nestane ovoga, I mi smo na jedan put
divljaci, suhoparni varvari, bez ikakva po-
leta, s nekim znanjem i sa dosta tehničkih
spoznaja, ali bez svega onoga liepoga,
čim je genij obdario čovječanstvo; u polu-
tamu duše svjetline ne prodire više nikakav
tračak ljepote, a izabrani duhovi moraju
da športom, natjecajima, opojnim otrovima
nadomjestje svoju težnju, da se uzdignu
nad realnost života; iz raja umjetnosti, iz
čarobnog svjeta harmonije i idealnog sa-
vjestenstva, gdje jedino može živjeti oda-
brani duh, jer se samo tu podiže nad
samba sebe, osjeća se iztjeranim“. Vergil
pretprijava, kad u svojoj obiesti rimskog
osvajaja svieta pjeva:

Excudent alii spirantia mollius aera

Credo equidem: vivos ducent de marmore
vultus, et similes facies marmore
Tu regere imperio populos, Romane,
memento.

Doduše, samosvjest je moći stariji
nagon nego težnja za ljepotom, i ako joj
se udovolji, pribavlja silniku veću užitak
nego umjetnost. Ali uz sav bi se rimski
ponos Vergil bio teško odrekao mjedenih
i mramornih spomenika Korinta ili pje-
snicitva i govorničtva atenskog, te sve
pobjede i osvajanja, sve ovacije i triumfi
jedva bi mu bili izpunili život bez živog
korintskog mjeda i mramora, bez Homera
i Sofokla. Tvorine su genija najdragocje-
niji posjed čovječanstva i sama je pomisao,
da bi toga moglo nestati, nepodnosljiva.
Kako bi izgledao ovaj svijet kad bi sa
„Mona Lizom“ za uvijek nestalo ili propalo
ono, što nas je jalalo i uznosilo, po
čemu smo stvarali predočbe liepoga i uz-
vijenoga? Kad bi novo pokoljenje samo
po pričanju poznavalo umjetne kreacije
Renaissance ili ubave one proizvode Ro-
koko? A ipak se ova nesreća, o kojoj mi
najradje ni ne mislimo, ne da odvratiti.
Sve, čemu se danas divimo, mora prije ili
poslie pasti pod udas Leonardovog Cena-
colo. Doći će dan, kad će ljudi to za
posljedni put motriti. Biti će tužni oproštaj,
ali mu čovječanstvo ne će moći izbjeći.

Što nas kod ovako tužnih razmatranja
tješi, to je uvjerenje, da umjetničke um-
tovriline ne će katastrofalno na jednom
propasti, već malo po malo, komad po
komad i da se pojedini predmeti neće
doduše više obnoviti, ali da će biti na-
domješteni drugim iste vrste ili barem
izistog smjera. Spomenuti me Vergilovi sti-
hovi potiču na razmatranje. Predstavljam
sebi izobrazna Rimljanina iz dobe careva,
koji pod vodstvom Pauanzejevog „Prie-
genesis“ putuje po kulturnim središtima
svojev vremena. Zapanjen motri ono se-
nam svjetskih čudesa, s iznimkom možda
Semiramidinih visećih vrtova, kojih već
tada ne bijaše. On se živo nasladijuje
motreći umotvorine evropskih, maloozijskih
i egipatskih Grka i njihovih učenika Rim-
ljana. U ovakovom se motrenju podpuno
osjeća čovjekom, neizmerno većim nego
tetovirani varvari, kojima su njegove legije
od skrajnjih gornjica svietla nosile rimski
mir, dakako pošto su poklale tisuću i ti-
suću ljudi. Da se je ovim idealno raz-
položeno, od čuvstva liepoga prožešlo
mladiću reklo: „Sve o čemu tvoj vodja
Pauzanja s najvećim ponosom govori, se
kamo ti hodočastiš kao k svetištima bo-
gova, sve što te uzdiže kao razumna i
estetično odgojena čovjeka, sve će to iz-
čeznuti sa zemaljske površine“, on bi bio
bez oklijevanja izjavio, da ne zasluži

Makarske obćine. I doisto, mogućnici im odvojiliše i razputiše Makarsku obćinu, misleći time srušiti Klarića. Ali ljuto su se prevarili. Nizu sušili ni pravaštvo niti Mate Klarića. Pače to je dalo nove snage i njemu i njegovoj stranci. Narod je sada listom skoćio, da obrani svoju pogaženju čast od onih, koji su tu čast morali po svojoj dužnosti braniti. Narod se je još više i još oduševljenje okupio u čvrste redove oko svoga vodje, da junacki odbije koalicioni juris.

Prelazimo preko političkih izbora godine 1907 i 1908, a osvrnut ćemo se na ovogodišnje izbore.

Još su u svježoj pameti oduševljenje i pobjeda pravaške misli pri minulim izborima za carevinsko vijeće.

U ovoj obćini primorje je tom prigodom još jednom dokazalo, da je ono kula pravaška.

Uzprkos nastojanju poglavarstva Simonelli-a u prilog Čingrije, i rješenoj utoka, ipak stranka prava u Makarskoj razmjerno je najviše podala glasova za predloženu stranku prava od svih ostalih krajeva u pokrajini. Tu je dvie trećine pravaških glasova protiv jedne trećine združenih protivnika. Tu je palo dvostruko glasova za pravaškog kandidata, nego li je god. 1907, kad je obćina bila u pravaškim rukama. Nadodjose za tim i obćinski izbori, a stranka prava ponosno pokazuje svoju rastuću snagu. U trećem tielu protivnici se nit ne prikazuju, a u drugom tielu pravisti imadu veliku većinu, pa kako glasila rješena Simonelli-a i tobožnji izpaktak pri izborom činu.

Većina je pravaška tu i svak je o tome uvjeren i osvjedočen, a kojekakve „mudrolije“ i „doskočiće“ neće moći nikad prave istine zabašuriti.

Izbori pak za izvanjske obćine također su prosvedjeli jakost neoborivo pravaške stranke u Primorju, jer udruženi protivnici nisu se smjeli ni pokazati. Nu vrhunac svih borba i protivničkih natezanja usredotočeno je bilo u izboru zastupnika grada na pokraj. saboru. Glasoviti poglavar Simonelli napravio se je zubim i noktima da prodre šarenjački kandidat Juraković. Poglavarstveni ured bio je pretvoren u najžešći stranački logor. Tu su se danom i noćju tajni sastanci održavali, a za tim dalnje upute i nalazi izdavali.

Nu vas trud i muka bili su im uzaludni, jer je slobodna volja naroda pobjedila i nadjačala sve intrige i makinacije, a pravaški kandidat Klarić ostao izabran sa pet glasova većine. Usljed ovog izpaktaka neopisiva je konsternacija nastala u udruženom šarenjačkom taboru, pa da kako tako pokriju svoju sramotu, stali su sipati svoje „mirisavo cvieće“ kroz utvaraškodemokratska glasila, puni laži i klevete.

Učiteljski glasovi.

Poznato je, da su pučki učitelji jedini stališ, koji igra najvažniju ulogu u kulturnom životu našega naroda. Osim školskoga rada imaju učitelji toliko časti i terete kulturnih društava, da je obstanak i njihov život uzko skopčan sa učiteljstvom. Ova se društva inicijativom učitelja osnivaju, žive i umiru. Teko su učitelji u velikom broju povjerenici „Matice Hrvatske“, „Društva sv. Jerolima“ i raznih časopisa. Učitelji su većinom predsjednici, tajnici, blagajnici, vodje, izvjestitelji i re-

vizori seoskih blagajna, potrošno-obrtnih, ribarskih, uljarskih, vinarskih i gospodarskih zadruga. Većinom su glavni i podupirači članovi čitaonica, sokolskih, vatrogasnih i inih društava. Oni su izvjestitelji i dopisujući članovi raznih novina, meteoroloških zavoda i t. d. Učitelji su duša pučkih knjižnica i oni ponajviše drže alfabetske tečajeve i pučko-prosvjetna predavanja. Pri raznim proslavama i narodnim manifestacijama oni su opet glavni faktor. Učitelji su uobće glavni činbenici, koji se svugdje mogu upotrebiti, a ne može ih se lasno nadomjestiti u najviše mjesta naše pokrajine. Sve spomenute institucije i društva imaju zahvaliti svoj život i obstanak većinom učiteljstvu. Pa kako je nagradjen taj radni stališ za sav domoljubni rad? Nikako!

Ima nativnika i neupućenih koji vele, da je učitelj dužan djelovati u raznim kulturnim i ekonomskim društvima. jer u školi radi samo malo sata. U par redaka dokazat ćemo, da su takovi i slični pri govori skroz netemeljiti.

Poprično se računa, da svaki nastavnik u Dalmaciji poučava i odgaja barem 70 učenika; priredki su sa 60 ili 50 učenika, dok je velika većina onih koji imaju po 80, 90 ili čak stotinu. Nećemo govoriti o mukotrpnom radu učitelja u neprikladnim školskim prostorijama, jer je to svakom poznato. Istina, ima samo 5 sati redovite pouke na dan, ali gdje su puste radnje iz nastavnog jezika, računstva, a u glavnim mjestima i radnje talijanskog jezika, koje učitelj mora tačno izpraviti i ocieniti? Gdje je pak bezbroj stranica pisanice latinicom i ćirilicom, onda ertarije, koje učitelj mora također najsvajestnije pregledati i ocieniti, a ne smije podništvo propustiti? Bez ikakove preretanosti može se računati 2 sata na dan. U svim jednadrednim školama učitelji imaju rješavanje spisa, a u višerazrednim učitelji su dužni pomoći nadučitelja, jer inače ne bi mogao svemu doskočiti. I za taj posao računamo samo po sata na dan.

Dok svi činovnici učitelju praznik nedjelom i blagdanima, dotle učitelj mora sa školskom mladežići ići na misu, a posije toga ima ponavljaonice u kojoj mora intenzivno raditi da postigne svrhu, koja je ponavljaonici namjenjena.

Iz ovog kratkog prikaza sledi, da učitelj ne radi samo par sati na dan, već jednako kao i drugi činovnici, a možda i više.

Danas vlada načelo, da svatko mora za svoj trud biti naplaćen. A to mora platiti onaj, kojemu taj trud i rad ide u korist. Seljak i posjednik plaća služničad za čuvanje narve, a zar on isti ne bi morali platiti i rad učitelja oko naobrazbe i odgoja mladežići? Naobražen čovjek skoro ne bi mogao vjerovati, kako se mačuhinski postupi sa jednim staležom, koji je svakom kulturnom narodu mio kao zenica rodjenoga oka. U Tirolskoj su do nedavna učitelji primali veoma kukavnu plaću, te je ona pokrajina bila na glasu radi rdjavog financijskog stanja učitelja. Lani su im ipak dostojno uredili, te prosječno svaki se učitelj umirovљуje sa 3200 kruna, a u glavnim gradovima i sa 3600, dok u Dalmaciji posizava 2200 kruna. Zaista golema razlika! U Českoj, gdje je življenje mnogo jeftinije nego u nas, tamošnje je narodno zastupstvo odbarilo svoje učiteljstvo sa pristojnim udjarjem i za to je odredjena svota oko 15 milijuna kruna. A

A čovječanstvo je ipak preživjelo ovaj ogromni gubitak i njegova se je kultura poslie stoljeća i stoljeća tmine i pustoši opet uzdigla. Opet imamo umjetničkih hramova, u kojima bogovi stanuju, opet osjećamo onaj zanos, što prodiraše duše starih, motreći kreacije svojih najvećih umjetnika. Priroda podaje ljudima vječne uzorke lijepoga, a među ljudima ima još uvijek sretnika, koji sledieći svoj nutarnji zanos, stvaraju po ovim uzorcima. Dok proljeće bude svježim cviećem krasilo livade, dok se za ljetnih noćiju budi zvijezde i mjesec odrazivlje u tihooj morskoj vodi, dok se mlade žene budu smijale iz svojih sjajnih očiju i rumenih usana, dok lakonoge budu kolo vodile, bit će još uvijek genija, koji će iz ovih elemenata, iz ovih poticaja stvarati svjetlo ljepote, u kojem će majsko cvieće vječno cvjetati, ljetne noći vedre biti, a žene vesele i mlade plesom svojim naše oči začarati.

To je moje uvjerenje, to neka nas tješii. Naši potomci ne će osjećati, da im manjka „Mona Liza, kao što mi više ne žalimo za Fidijinom Palas Atenom“.

u Dalmaciji? Nitko se ne miče, pa učitelji, videći da im je crna budućnost, listom ostavljaju službu, da inače zasluže onosniji svagdašnji kruh. Ove godine dosta se učitelja umirovilo, a od 24 ovogodišnja kandidata samo se četvorica posvetiše učiteljskom zvanju, a ostali odoše u privatne i državne službe. Pa tko da im zamjeri! Pojava sasna naravna, jer slaba politika i tako ove godine ima do 40 učiteljskih snaga manje, a što dalje biti će i gore. Svake se godine broj kandidata snizuje, a u nedaleko doba neće biti jednoga, koji će se posvetiti učiteljskoj struci. To će dakako uroditi kobnim posljedicama, ali tomu nisu krivi učitelji, već oni, koji učiteljima ne dajuju kruha ni ljudskih prava.

Svi narodi osnivaju svoju budućnost na što intenzivniji pučkoj prosvjeti. Savremeni neki učenjaci vele:

„Najveća i najvažnija ustanova nije sveučilište već pučka škola, te bi najveća revolucija bila podiči što moguće više pučkih škola“. Pa ako je svakom narodu potrebit nauk i odgoj pučke škole, našem je osobito, ako se uzme u obzir, da u Dalmaciji ima 79 po sto analifbeta, da smo na veoma slabom prosvjetnom stepenu i da nam je odgoj manjkav i nepodpun.

Dobro je da se dižu prosvjetni hramovi, jer su to spomenici kulture, ali se za to može, a i mora učiteljstvo obziebiditi a da uzmogne nastaviti svoj blagovtorni rad. Inače, idemo u susret danima, kad će školskeji zgradej zievati, jer neće biti poučavatelja i odgajatelja.

Naš će narod tek onda upoznati veliku snagu i vrijednost pionira prosvjete, jer će pojedina društva gasnuti kao svieća koja dgorjevaju; mnoge će narodno gospodarske i privredne ustanove venuti kao stablo kojemu su glavne žile prerezane, a nepismenost će orjaski napredovati. Neka se u ovo malo zamisle oti domovine naši narodni zastupnici, jer i na njima leži velika odgovornost za sudbinu onoga stališa, koji postavlja temelje kulture i odgoju našega naroda.

U današnje doba definitivno ujednjenje socijalno-financijskog položaja dalmatinskog učiteljstva važnije i prešnije je od svakog drugog pitanja, jer kad pučko učiteljstvo bude dovoljno obskrbljeno, i ono će dušom i tielom pomagati narodno zastupstvo u borbi za narodna prava i za podizanje moralnog i materijalnog stanja naše mile Dalmacije.

Obćinski upravitelj Božnjak i njegovo redarstvo u Metkovićima.

Od kako na stolicu općinskog upravitelja u Metkovićima politička spekulacija — uzdajući se „osobito njegovu sposobnost“ — dovede Petra Božnjaka, pravaši su svagdanio izloženi napastovanju i napađajima sa strane samog općinskog redarstva. Donosimo u tom poslu samo nekoliko primjera da za posljednji put upozorimo odgovorne na njihovu dužnost.

Dne 15 tek. jutrom općinsko je redarstvo zatvorilo jednog našeg pristašu, bez da je ikoga uvredilo ili izazvalo kakovu smutnju i držalo ga u zatvoru s/e do sutra u 6 sati posije podne a da mu nije dato ni kapljy vode za napiti se. Istoga dana n. večer, dok su naši mirno u gostinji sjedili i zabavljali se, došla su dvojica od stranke općinskog upravitelja i stali izazivati, vrijeđajući i izgoniti ih iz lokala. Kad vidili da naši neće smutnje, ali da neće ni vanka, jer bilo istom 7 sati, podjose po općinsko redarstvo. Dobre sluge boljeg gospodara — spravni da i najmanji mig pristaše svoga šefa izvrše, udjose u lokal sa golim sabljama. Lomeći krste i bogove izterajaše naše iz gostinje i jednoga dapače ranise sabljom. Na 16 tek. isto općinsko redarstvo bez ikakva razloga uhvatilo jednoga na sred puta, isprebijalo ga i zatvorilo u tamnicu. Kada je rodnina došla općinskomu upravitelju i molila ga, da izpita svata i onda da ga pusti ili preda Sudu, odgovorio im je, da on — „općinski upravitelj“ — ne može ništa prije dvadeset i četiri sata, ali ipak da će zamoliti redara, da ga pusti. Stvar je u rukama Suda.

Isti dan na prijavi svojih redara, osudio je desetoricu naših na četiri dana zatvora ili po četrdeset kruna globe što su pjevali do kasnijega i ako im je sam priznao, da nijesu pjevali poslie nego su bili opomenuti. Tako se s pravašima postupao, a protivnicima je prosto pjevanje i što hoće do koga hoće sata pa i kroz čitavu noć, njima je slobodno izazivati i vrijeđati i ne smije im nitko ništa, jer ih štiti općinsko redarstvo. Do kojeg stepena se poniziva i čemu služi obćinsko redarstvo u Metkovi-

ćim pod zagriživim upraviteljem, evo još jednog primjera. Kad je ispao zastupnikom Čingrija, rulja općinskih pristaša predvođena nadredarom Majičem i redarom Vedrajom u kasno doba noći došla je pred kavanu u kojoj bili pravaši i stala ih izazivati najgadiranim izražajima. Kada je d.r Drinković otvorilo vrata da vidi tko izazivlje u za što — preda nj su stupili pomenui redari, jedan držeći golu sablju a drugi spravan samokres.

Pašaluku i bezzakonju mora biti kraj. Naši su pristaše brzojavili i tužili se predpostavljenim pače i preko naših zastupnika c. k. namjestništvu itd.

Izgleda da se niko neće da miče, a mi kažemo i opet, bezzakonju i pašaluku mora se stati na kraj!

Tko će odgovarati, ako našim pristašam, inače mirnim i dobrim građanima, prekipi ustrpljenje?

DOMAĆE VIESTI.

Saziv hrvatskog sabora.

Ban Tomašić odputovao je u subotu u Beč, da izohdi od kralja saziv hrvatskog sabora. Kako je koaliciona odklonila poziv banov na suradnju u saborskom radu, radna sposobnost sabora neće biti omogućena te će tako ostati neriješene zakonske osnove namijenjene na uhar seljačtvu i učiteljstvu.

Za prugu Ogulin-Knin.

Zastupnička je kuća priznala jednoglasno prenost predlogu d.ra Dulibića te je u ljetak prešla na meritoru razpravu.

Dr. Dulibić u meritornoj razpravi osvrtao se je na govor upravitelja ministarstva za željeznice odgovarajuć mu, da nitko ni u Dalmaciji ni u Hrvatskoj ne zna ništa o tome, da je Ugarska započela predradnje za čičko-dalmatinsku željeznicu. Pa i izjave Khuenove, da će se pristupiti radnjama ove jeseni ili najdaleje u proljeću naredne godine, imaju takovih ograda da se mora zaključiti da je gradnja željezničkih pruga na hrvatskom teritoriju stavljena na nedogledno vrijeme. Zato je dr. Dulibić stavio svom predlogu dodatok, kojim se vlada pozivlje, da ostane kod utanačenja u zapisniku od 8 listopada 1907. glede pruge Odeberg-Košice i neka odbije svaki predlog ugarsko-hrvatske vlade koji bi išao za tim da se Ugarska riješi njene obveze.

Za slogu pravaša u Bosni.

Dne 14. ov. mj. viećao je u Travniku središnji odbor Hrvatske Narodne Zajednice te su stvoreni zaključje glede eventualnih pregovora o izmirenju sa pravašima oko „Hrvatskog Dnevnik“.

Priestolonasljednik u Bosni.

Bečka „Allgemeine Korrespondenz“ javlja, da je 19. ov. mj. bio od prestolonasljednika nadvojvode Franje Ferdinanda u audienciju primljen poglavar zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu Potiorek. Tečajem te audiencije izrazio je priestolonasljednik nadu, da će budućie godine moći posjetiti Bosnu, da se osobno uvjeri o tamošnjem napredku. Misli se, da će priestolonasljednik taj put učiniti u svibnju ili lipnju budućie godine i da će ga pratiti vojvodjinja Hohemburška, supruga priestolonasljednika.

Položaj u Beču. Iz Beča nam javljaju 23. o. mj.:

Položaj je mutan. U subotu je predsjednik parlamenta konferirao sa predsjednikom hrvatsko-slovenskog kluba drom. Šušteršičem. Sutra prije podne imat će klub sjednicu da vieća o položaju. Dojdućed tjeđna parlament neće imati sjednica.

Naše omladinske organizacije.

Bečka akademska pravaška omladina konstituirala se na svojoj prvj skupštini, izabravši za lgod. 1. 11—12. uovu upravu; Predsj. J. Žilić, stud. p. hil; Potpr. J. Poduje, stud. iur.; tajnik: L. Turavjić-Zović, stud. iur.; blagajnik: J. Turčić, stud. phil.; odbornici: A. Demerec, stud. med; H. Runje, stud. agr.; F. Diklić, stud. iur.; Revizori: P. Jurišić, absol. phil.; H. Gjanković, stud. medic.

Veseli naš ovaj pokret naše nadobudne. Napred samo!

Iz bankovnih zavojaa.

Hrvatska zadružna banka za Bosnu i Hercegovinu sazvala je izvanrednu glavnu skupštinu za 6. studenoga u 11 sati prije podne. Dnevni je red: Povišenje dirotičke gladne. Sklopljenje ugovora s Hrvatskom poljodjelskom bankom u Zagrebu.

Nova tvornica u Hrvatskoj.

Iz Osieka javljaju, da je konzorcij raznih mlinoiva iz južne Ugarske te od

Hrvatske zemaljske banke u Osieku zaključio sa dioničkom glavnicom od 2 milijuna kruna u Osieku utemeljiti novu tvornicu, koja će producirati vrece.

IZ GRADA I OKOLICE.

Šibenska obćina biskupu d.r. Gj. G. J. vojji, prigodom njegovog dolaska u biskupiju poslala je brzojavno pozdrav. Dr. Gj. vojje brzojavno je zahvalio.

Odgodjena predaja duhana. Radi nepovoljna, suha vremena bilo je odgođeno primanje duhana, te će isto slediti: u Trogiru za Boraju dne 15/11, a za Grebašću Primošten i Rogoznicu dne 23/11; u Drušću za Vrpolje dne 20/11, za Slivno, Danju, Biranj i Jadrtovac dne 22/11, a za Danju, Krafjice i Konjevrate dne 23/11, u Skradinju za Zaton dne 28/11.

U tudjni se sjeća naše sirotnije. Naš „Ubožki Dom“ primio je od velećelnjenog gosp. Mate Mature, našeg domorodca, rodom iz Zablana naše obćine, a nastanjeno u Jaffi, liepi dar od K 100 Uprava Ubožskog Doma“ najsrdačnije zahvaljuje plemenitom darovatelju.

Ljudi dobra srca bit će ugodno dirnuti plemenitim činom našeg domorodca gosp. Mature za našu sirotniju. Ali koliko ima u Šibeniku dobrostojećih ljudi koji niti pare ne daju za ovake plemenite svrhe! Imade u Šibeniku i bogatuna koji imadu u „Ubožskom Domu“ svoje najbliže rodbine, pa tko je ikada vidio njihovog novčića za one tužne ljude.

Mi vidimo da sve žrtve za humanitarne i kulturne svrhe našega lgrada moraju snositi uvijek jedni ter isti ljudi, i preko svojih sila, dok mnogi imuncioci ne osjećaju ni samilosti ljudske ni ponosa građanskoga.

Pjesma o Americi. Pjeva se već u narodu: „Amerika — naša čimerika!“ Uz materijalne loše strane izseljeničkog pitanja, imamo i moralne tužne stranice. Vidjesmo ih i čusmo u „Povratku“, majstorskoj skladbi maestra Hatzea, a prekjučer i jucer i naš povorni sud pružio nam jednu ilustraciju. Mate Marković, težak iz Čiste Veljke, već je 5 godina u Americi, gdje krvaso zaslužuje svagdanji kruh, da od grla svojeg odine i pošalje ženi svojoj i djeci. Jedna dana dobi je glas od braće, da ga žena vuče i da je s nekim drugim noseća, a on potjeruje braću, ako je to istina, da im izjuktjeraju iz kuće.

Ova dva dana vodila se pred našom porotom razprava proti njoj i proti njenom dragom Šimi Storiću Jakovljevu, tezaču od 30 godina, iz Čiste Veljke. Državno odvjetničko tuži Mašu i Šimu, što su jednog dana ove godine, u namjeri da usmrte muško diete rođeno tog dana od iste Maše, u porodu protiv istoga, u dogovornom savezu i podupriju jedan drugoga tako uzradili, da je odatle sledila smrt djeteta te tim Maša počinila zločin čedomorstva po § 129 k. z., a Šime Storić zločin umorstva po §§ 134, 135 br. 4 k. z., kažnjivi za prvu po § 134 težkom tamnicom od 10 do 20 godina, a za drugog po § 136 k. z. smrću.

Kad je Maša došla poruka mužja iz Amerike, ona je poručala sve što joj se u glavi upisivalo. Ali u mjesecu lipnju ove godine stalo se govoriti da Maša uzima ljekariju, da izmetne. Ozručnici izvedoše preragu i u stanu zaplisenie dvie boce sa smjnjivom tekucinom te predvedoše Mašu pred sud. Liečnići izjavishe da je noseća, pa ona prizna da je imala odnošaja sa Šimom Storićem. Puštena je kući i dan nalog ukućanima da na nju paze, da ne počinu protiv ploda kakav kažnjiv čin.

Dne 24 kolovoza opažiše djeveri njene, da je Maša odjednomo omravnila i prijavishe stvar ozručnicima. Maša u početku govorila sudu da ju spopale boli pa da je tako rodila mrtvo nedonoćie. Kasnije priznada da je diete živo rodila a Storić, koji joj i ljekariju davao, da ga bacio u jamu. Storić uhvatilo novorođenoćie oko vrata, omotao mu oko vrata vrbcu, pa ga i nogom pritlačio. Ali je diete samo zakmečalo i ostalo živo. Po savjetu Storića odlučishe baciti živo diete u jamu, a bacio ga sam Storić.

Lješinicu našao je u jami, 20 m. dubokoj, rudarski inženir Volk. Liečnići ustanovishe, da je smrt usljedila padom u jamu.

Na porotnoj razpravi, kojoj predsjedao predsjednik Silobričić, a kao volanti bijahu savj. Bašić i dr. Toclić, zapisničar dr. Kaleb, državni odvjetnik dr. Maročinca, branitelj Storića dr. Makale, a Maše dr. Subotić, Maša priznaje svoju krivnju, dočim Storić samo djelomicno. Pozvana su bila na razpravu 23 svjedoka.

Sinoć u 10 sati pukla je osuda. Maša osuđena je na 7 godina tamnice, a Storić bio je riešen.

Pazari. Kako već javismo, za 8 studenoga na dan sv. Dimitrija dozvoljen je pazari na Konjevratima. Sada saznajemo, da je i u Kanjanima kod Drniša dozvoljen pazari za 27. sv. m. priglom blagdana sv. Petke. I naša i drniška občina obratiše se bračovanju namjesticu neka dozvoli u oba ova mjesta u rečene dane obci marvinski promet.

Predavanja u trgovačkoj školi završavaju večeras. Trgovci, ako neće da nose zakonske posljedice, dužni su uzastojati da njihovi pomoćnici redovito polaze školu.

STRANCI U ŠIBENIKU.

Prispjeli od 20 do 23 listopada.
Grand Hotel Velebit: Čičin Šain Šime, trgovac, Vodice; Milković-Mile, činovnik, Kain; Anušić Kresimir, putnik, Mostar; Marić dr. Miloš, odvjetnik; Mandarić udova Ružica, posebnica, sa suknjom, Kistanje; Kolm Geza, putnik, Požege; Gaonere Bernhard, putnik, Budimpešta; Goldstein Saloman, putnik, Trst; Keimen Franjo, inžinir, Beč; Butković Tomislav, bankovni činovnik, Split; Štampalija Mate, mešar sa bratom, Lošinj Mali; Hofmann Albertina, posebnica, sa obitelji, Šibe-

nik; Jovičić pl. Ervin, c. K. pomoski častnik, Šibenik; Plazonić Ivo, trgovac, Vrlika; Bernardiniš Pavao, putnik, Trst; Dogan Josip, trgovac, Vrlika; Botteri dr. Petar, c. k. financijski odvjetnik u miru, posebnik, Odeberg; Čirila Golmajer, posebnica, Šibenik; Kate Jeloffke, posebnica, Rabibor; Max Jeloffke, referent, Rabibor; Henrich Schick, putnik; Beč; Ante Čović, veleposjednik, Vodice; Stipe Pavličević, učitelj, Skradina.

Hotel Dinara: Čopitović Nikola, trgovac, Sinj; Čović Ante, trgovac, Promina; Nakić Pavao, trgovac, Drniš; Jovan Šotaja, svršeni bogoslovac, Očestovo.

Hotel Krka: Caenazzo Frano, putnik, Rovinj; Torbić Oto, poštanski činovnik u m. Zadar; Handl Ludvig, pošt. činovnik u m. sa suprugom, Zadar; Fana Dragutin, putnik, Trst; Piccini Pavao, putnik, Trst; Jovčić Milan, posjednik, Kain; Cocian M., putnik, Trst; Horoschun Frano, putnik, Beč; Mayer Leopold, putnik, Beč; Muslim Ivan, slikar, Split; Ludvig Figelstock, putnik, Budimpešta; David Kreisel, putnik, Beč.

Hotel della Ville: Wiertstein Rikard, putnik, Beč; Penso Artur, c. k. poručnik, Celj; Branulf Adolf, trgovac, sa suprugom, Split; Stern Adolf, putnik, Beč; Dag Izidor, putnik, Beč; Kalik Dragutin, putnik, Požanj; Margenti Ermenegid, strojar, Pula; Filip Hermetter, putnik, Beč.

Navala Turaka na Tripolis.

Rim, 24. listopada. Turci upriličuju žestoke navale na grad Tripolis. Pučanstvo grada podiglo je ustanak. Talijansko brodovlje pucao je na grad. Do 200 Arapa, koji navalise na talijanske predstraže, uhačeno je.

Nema evropske konferencije.

Rim, 24. listopada. Vjesti, da će pitanje Tripolisa doći pred evropsku konferenciju, demantiraju se.

Konferencije u Carigradu.

Carigrad, 24. listopada. Njemački poslanik Marschall ponovno je konferirao sa velikim vezirom.

Gubitci Talijana.

Beč, 24. listopada. Kod navale na Bengazi Talijani izgubiše 2000 vojnika.

Iz Mate javljaju, da je za bombardiranja Bengazija ubijeno i ranjeno 4000 osoba, a mnogo kuća uništeno.

Balkanska federacija.

Rim, 24. listopada. Ponovno pronose se vjesti o federaciji balkanskih država sa Turskom. Ovu ideju podupiru Englezka, Francuzka i Rusija.

Tursko-bugarski konflikt.

Carigrad, 24. listopada. Pregovori između Bugarske i Turske doveli su do potpunog sporazuma te je izključen sukob ovih dviju država.

Riešenje maročkog pitanja.

Pariz, 24. listopada. Sve evropske vlasti bijahu službeno obaviještene o sretnom riešenju maročkog pitanja. Pregovori između Francuzke i Njemačke dovedoše do potpunog sporazuma.

Obrambeni zakon.

Beč, 24. listopada. Vlada će povući obrambenu zakonsku osnovu radi ispravaka.

Revolucija u Kini.

London, 24. listopada. Vodja kineskih ustaša Sunjatsen tvrdi da će revolucionarci ostati pobjednici.

Razpust peštanskog parlamenta.

Budimpešta, 24. listopada. Pronosi se vjest, da predstoji razpust parlamenta.

Česko-njemački pregovori.

Beč, 24. listopada. Sutra počinju konferencije českih i njemačkih parlamentaraca za sporazumno uređenje jezičnog pitanja kod državnih oblasti u Českoj.

Ubojica glumice Očinske.

Lavov, 24. listopada. Ubojica glumice Očinske, osuđeni djak Lewicki otrovao se u tamnici i preminuo.

Hrvatska Tiskara (Dr. Krstelj i drug.)

Vlastnik, izdavalac i odgovorni urednik:
JOSIP DREZGA.

Oprez!

Društva „Papir Abadie“.
Pošto se u posljednje vrijeme ponovile razne imitacije naših općepoznatih i obiljubljenih tuljičica

RIZ ABADIE (Riz doré)

molimo naše p. n. mušterije, da paze točno na ime Abadie, koje se nastoji sa raznim drugim riečima nadopuniti. Mi opominjemo prije kupovine na lošu imitaciju, jer ćemo protiv imitacija sa svim sudskim sredstvima postupati.
DRUŠTVO „PAPIR ABADIE“.

Pokuštvo
solidno i ukusne izradbe
može se dobiti uz veoma
nizke cijene samo kod
dobro poznate trgovine
A. Delfin, Šibenik
tapetarska i devodjelska
radionica

INSAM & PRIM

St. Ulrich, Groeden

1820.

Utemeljeno godine 1820.

Šiparske radnje iz drveta za crkve

Kipovi svetaca, oltari, propovjedaonice
križni putevi, raspela, jaslice itd.

Katalog uzoraka s cijenama daje se badava.
Za dostavu naručbe do štacije uključivo sa
škrinjom, ne plaća naručitelj.

VELIKA ZLATARIJA
GI. PLANCIC
Viš STARIGRAD-Velaluka
Bogato snabdjevena podružnica
ŠIBENIK.

Nuzzaslužba!

POSVE BADAVA šaljem jedan elegantni iz amer. double zlata odulji ili dvostruki lanac sa privjeskom onomu, koji mi pošalje 100 adresa, na koje ja moj katalog badava poslati mogu. Adrese imaju biti od obrtnika, namještenika, činovnika i ne više od 10 adresa iz jeenog mjesta. Ovih 100 adresa ima se točno i razgovjetno napisati na 100 bijelih ceduljica u veličini od 8 cm. širine i visine, sa naznakom kod svake adrese: Ime i prezime, zanimanje, mjesto, zadnja pošta i zemlja. Pošiljka ima biti sa 20 filira frankirana te najdalje do 1. studenoga priposlata na

Leop. Schaechter, Beč XVI. 4.
Lerchenfeldergürtel 5-7.

BRZOJAVI „HRVATSKE RIEČI“

Odstup Tomašića.

Zagreb, 24. listopada. Ban Tomašić predao je kralju ostavku na banskoj časti. Drži se, da će vladar ostavku primiti.

Dalmatinske željeznice.

Beč, 24. listopada. Nakon što je prekinula razprava o talijanskom pravnom fakultetu nastavljena je meritorna debata o prešnom predlogu dra. Dulibića za ličko-dalmatinsku željeznicu. Govori dr. Ivčević, koji traži bezovlačnu izgradnju u utanačenjima god. 1907. sadržanih pruga.

Radni program parlamenta.

Beč, 24. listopada. Ministar predsjednik barun Gautsch konferirao je sa Poljicama, Česima i Niemcima u pogledu radnoga programa zastupničke kuće.

Politički položaj.

Beč, 24. listopada. Česi ostaju nepomično jna zahtjevu, da se mora sastaviti parlamentarni kabinet. Poljaci podupiru ovaj zahtjev. Izgleda kao da Niemci ne će se protiviti. Barun Gautsch kao ministar predsjednik ostao bi, ali većina sadašnjih ministara odstupa li bi. Južni Slaveni ne ulaze u kombinaciju kod sastava novog kabineta

Talijansko sveučilište.

Beč, 24. listopada. U nastavku rasprave zak. osnove o talijanskom pravnom fakultetu govorio je u prilog socialist Batisti.

Trščanski zastupnik dr. Rybarž opazio je da, osim njemačkih šovinista, nitko nije protivan pravu Talijana na sveučilište. Ali čak Talijani traže pomoći od tih istih Niemaca za ugušiti južne Slaveni. Govornik kritizira postupanje Niemaca prema južnim Slavenima u pitanju školstva. Spominje njemačku školu u Dalmaciji. Ali južni Slaveni ne mogu simpatizirati ni sa Talijanima jer oni ustaju protiv opravdanim zahtjevima Slovenaca i Hrvata isto kao i Niemci. Zato južni Slaveni moraju se protiviti predloženoj zakonskoj osnovi. (Govorniku čestitaju).

Dr. Smodlaka izjavljuje da će „Dalmatinski klub“ biti za pravredne zahtjeve Talijana.

Čeh Formanek čudi se što predložena zakonska osnova nije odavno riješena.

Pangerman Malik uočbe najodlučnije prosudjuje protiv zahtjevu Talijana za sveučilištem. Talijani zovu Niemce „Gnoche tedesche“ i „stupidi Tedeschi“. Radi toga mora se biti protiv Talijanima. (Velika veselost i smieh. Pangerman Iro odobrava Malikove napadaje na Talijane).

Na to je rasprava o talijanskom pravnom fakultetu prekinuta.

Fakultet u Kopru?

Beč, 24. listopada. Njemački radikali zaključise zauzeti najoštrije stanovište i

odbiti zak. osnovu o talijanskom pravnom fakultetu. Njemački agrarci zaključise protiviti se da sielo fakulteta bude Beč ili koji grad u Tirolu. Talijanska pučka stranka zaključila je da zakonska osnova mora biti uručena proračunskom odboru a ne sveučilištno.

Ministar nastave Sturgh bio je radi pitanja talijanskog pravnog fakulteta u audijenciji kod vladara, a za tim je konferirao sa ministrom predsjednikom barunom Gautschom.

Govori se, da Niemci hoće da sielo fakulteta bude u Kopru. „Neues Wiener Tagblatt“ orži da će vlada pristati na promjenu zak. osnove u ovom smislu.

Južni Slaveni zauzmižu stanovište protiv osnovi.

Povratak grofa Attemsua.

Beč, 24. listopada. Upravljač Nemjestničtva grof Attems povraća se u Zadar u petak.

Novi zborni sarajevnjak u Sarajevu.

Sarajevo, 24. listopada. Nadvojvoda Ferdinand Karlo odrekao se svih časti, koje mu pripadale kao članu vladarske kuće, te se u Švicarskoj vjenčao sa gospodjom Czubar, kćerkom dvorskog savjetnika profesora Czubera u Pragu.

Rat u Tripolisu.

Interpelacije u bečkom parlamentu.

Beč, 24. listopada. U zastupničkoj kući uzsliedio je odgovor na interpelacije zastupnika Friedmenna, Gansera, Klofača, Adlera i Pernerstorfera glede rata u Tripolisu. U odgovoru se veli, da austro-ngarsko ministarstvo vanjskih posala nastojalo oko Turske, neka bi popustila gospodarskim zahtjevima Italije, ali predjašnji turski kabinet nije slušao savjete naše diplomacije. Dosadašnji koraci Austro-Ugarske za mirno riešenje tursko-talijanskog spora ostadoše bezuspješni. Austro-Ugarska vlada za to polaže glavnu važnost tome, da bojište bude ograničeno na stanoviti teritorij i na same ratujuće stranke.

Proglas Mladoturaka.

Solun, 24. listopada. Mladoturski odbor „jedinstvo i napredak“ obnarodovao je proglas na Turke, pozivljuć ih, da zadržu razboritost u prosudjivanju položaja, mržnju i gnjev protiv otimaču;

Operacije talijanske flote.

Rim, 24. listopada. Vjesti, da talijanski krstaši kreću u egejsko more, oprovrgavaju se.

PAPIRNICARNA
IDE sv. LUCIJA I sv. NIKOLA
IGRAČKE — DAROVI — IGRAČKE.

ARTUR GRIMANI I DRUG — ŠIBENIK.

VANJSKE NARUČBE UZ POUZEĆE, NA IZBOR.

BLIŽA SE BOŽIĆ

URESI ZA DRVCE — DAROVI — URESI ZA DRVCE.

Anstrijansko parobrodarsko društvo na dionice
„DALMATIA“
 održava od 1. maja 1911. sljedeće
 glavne pruge:

- Trst—Metković A** (poštanska)
 Polazak iz Trsta ponedjeljak u 5 sati posl. odne
 povratak svake subote u 6 sati prije podne.
- Trst—Metković B** (poštanska)
 Polazak iz Trsta u četvrtak u 5 sati poslije podne;
 povratak svake srijede u 6 sati prije podne.
- Trst—Metković C** (poštanska)
 Polazak iz Trsta u subotu u 5 sati poslije podne;
 povratak u četvrtak u 6 sati prije podne.
- Trst—Korčula** (poštanska)
 Polazak iz Trsta u utorak u 5 sati poslije podne
 povratak u ponedjeljak u 6 sati prije podne.
- Trst—Šibenik** (poštanska)
 Polazak iz Trsta svake srijede u 3 sata pr. pod.
 povratak u utorak u 6 sati prije podne.
- Trst—Metković D** (trgovačka)
 polazak iz Trsta svake nedjelje u 3 sata pr. pod.
 povratak svake nedjelje u 2,30 poslije podne.
- Trst—Vis** (trgovačka)
 Polazak iz Trsta u petak u 5 sati poslije podne
 povratak svaki četvrtak 8,30 prije podne.

Eugen Pettoello

Pribor satova, zlatarskih i optičkih predmeta i kineških srebrarija
 žlica, viljuška i noževa.
 Zajamčena izradba sa 90 grama čistog srebra.
Pečata.
 Svake vrsti rezbarije u kojoj mu drago kovini.
 Bogati ilustrirani eleani. Tvorničko stalno otelo.
Šibenik, Glavna ulica, br. 128.

Krondorferova

alkalička naravna kiselica.

Dobiva se u drogariji V. VUČIČA, Šibenik

Papir i tuljevi za cigarete

ABADIE

PARIS

Dobiva se u svim trafikama

Ljekarnik A. Thierry-a Balsam

samo pravi sa zaštićenim znakom zelenom opaticom. Zak. zaštićeno

Alles echter Balsam
 von der Schicksals-Opatica des
 A. Thierry in Pregrada
 bei Dubrovnik—Venezien.

LJEKARNIKA
 A. THIERRY-a
 samo prava
 STOLISNA
 MAST,

posjedan i siguran uspjeh kod rana, prištava, ozleđa, otoklina, odstranjeje iz tela sve strane tvari, te većinom posjeduje bolne operacije. Lječi ima kako stare rane itd. 2 kutije stoje K 3,00

Glavni izvoz:

Špekarna k Angjelu Žuvaru Adolfa Thierry-a u Pregradi, Hrvatska.

Dobiva se skoro u svim ljekarnama. Na veliku u svim medicinskim drogarijskim trgovinama.

POZOR RODOLJUBI!

Zahtjevajte posvudje
 naše igraće karte

„PRIMORKA“

Prva slavenska tvornica
 igraćih karata u Ljubljani.

TVORNICA PAPIRNATIH VRECICA

- ANTE ZORIĆ — ŠIBENIK — (DALMACIJA). -

Tvornica je uređena sa svim potrebnim strojevima
 Izrađuje vrećice u svim veličinama i u svim bojama.
 Ovo je prvo i jedino domaće poduzeće ove vrste.
 Cijene su vrlo umjerenе, te domaći potrošioци ne će
 imati razloga, da pored domaćeg poduzeća služe,
 se iz vana.

-- NARUČBE SE IZVRŠUJU VRLO BRZO I TOČNO. --

PRODAJEM SVAKOVRSNIH KOŽA NA MALO I VELIKO. PRIMAJU
 SE I PISMENE NARUČBE IZ VANA UZ POUZEĆE, A POZNATIM I
 :: BEZ POUZEĆA DO IZMINUĆA UTANAČENOG ROKA IZPLATE. ::

IMADEM VELIKU ZALIHU GOTOVIH CIPELA I RADIONICU SVAKOVRSNE OBUČE
 I OPANAKA. IZRADIJE SE BRZO I TOČNO PO NAJFINIJEM I NAJMODERNIJEM
 SISTEMU. PODPISANI SE OSOBITO PREPORUČUJE 66. ČINOVINIČIMA, C. KRALI.
 VOJNIČTVU, ORUŽNICIMA I FINANCIAL. STRAŽARIMA. PRODAJE SE TAKODJER
 I NA MIESEČNE OBROKE.

AUGUST ŽIGON — ŠIBENIK.

HRVATSKA VERESIJSKA BANKA

:: PODRUŽNICA ŠIBENIK ::

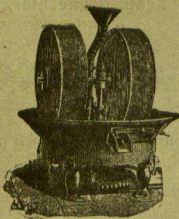
Centralna DUBROVNIK. Podružnica u SPLITU i ZADRU
 DIONIČKA GLAVNICA 2,000.000 K
 PRIČUVNA ZAKLADA U PRITIČKI 250.000

BANKOVNI ODJEL

PRIMA ULOŽKE NA KNJIŽICE U KONTU KURENTU
 I ČEK PROMETU; ESKOMPTUJE MJENICE, OBAVLJA
 INKASO, POHRANJUJE I UPRAVLJA VRIEDNINE. DE-
 VIZE SE PREUZIMUJU NAJKULANTNIJE, IZPLATE NA
 SVIM MJESTIMA TU I INOZEMSTVA OBAVLJUJU SE
 - - - BRZO I UZ POVOLJNE UVJETE. - - -

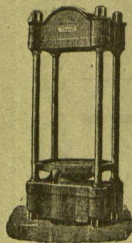
MJENJAČNICA

KUPUJE I PRODAJE DRŽAVNE PAPIRE, RAZTRET-
 NICE, ZALOŽNICE, SRECKE, VALUTE, KUPONE.
 PRODAJA SREĆAKA NA OBROČNO ODPLAĆIVANJE.
 OSJEĆURANJE PROTIV GUBITKU ŽRIEBANJA. REVIZI-
 ZIJA SREĆAKA I VRIEDNOSTNIH PAPIRA-BEZPLAT-
 - - NO. UNOVČENJE KUPONA BEZ ODBITKA. - -

ULJARSKE STROJEVE KAO I PODPUNE
 UREDJAJE U SVAKOJ IZRADBI, NAJFI-
 NIJA IZVJEŠĆA, VINSKE PREŠE, SVE
 VRSTI MOTORA, MLINOVA I GOSPO-
 :: :: DARSKIH STROJEVA :: ::

RAZAŠILJE

EMANUEL I OSKAR KRAUS

:: TRST, VIA S. NICOLO Br. 2. ::

BRZOJAVI: CARAUS, TRST — TELEFON Br. 2066.

Posjećivanja po našim inžinirima, proračuni i nacrti badava.

SINGER

„66“

== ŠIVAČI STROJ ==
 NAJNOVIJI I NAJSAVRŠENIJI.

SINGER

-- ŠIVAČI STROJEVI --
 SINGER MOGU SE DOBITI
 SAMO U NAŠIM VLASTITIM
 DUĆANIMA.

DRUŽTVO SINGER A. D. ZA ŠIVAČE STROJEVE

ŠIBENIK — GLAVNA ULICA.

Na zahtjev šalju se sve upute. Uzorci vezova kao i šiveni uzorci šalju se badava i franko.

Za bolestne na želudcu!

Svima, koji prehladom ili prenapretnjem želudca, užitkom slabe, neprobavljive, prehladne ili pretope hrane, te neumjerenošću dobiju želudačni katar, grčeve, bolove, tešku probavu i sluz, preporučamo dobar domaći izkušani liiek:

„Hubert Ulrich'scher Kräuterwein!“

Ovo biljevitno vino je sok dobrih i zdravih biljaka, preparirano sa izvrstnim vinom, te jača i oživljuje probavni sustav, odstranjuje neprobavu, a pomaže praviljenje zdrave krvi. Uporabom ovoga vina u zgodno doba odstranjuju se želudačne bolesti u zametku. Simptomi kao: glavobolja, šućavica, gutina, nadutost, sluz, bijuvanje, što prate kronične želudačne bolesti, nakon nekoliko dana liječenja nestaju.

ZATVOR i njegove zle posljedice: smalaksanje, kolika, kucavica srca, bezanica, kao što i zgrušanje krvi u džigarcama, hemoroidi, često se izliče brzo sa DR. ULLRICHOVIM biljevitnim vinom. — Isto tako i suho bijedo lice, slabokrvnost, oslabljenje, koji su posljedica zle probave, slabe krvi i neurednosti u džigerici. Pomaže kod slabog apetita, nervozne uzbudjenosti, nerazpoloženja, glavobolje i bezanice.

Biljevitno vino podaje oslabljenu tielu novu snagu. Biljevitno vino podiže apetit, pomaže probavu i hranivost, kao što i promjenu životnog štofa. — Uskoruje praviljenje krvi, umiruje živce i podiže veselje za život. Dokazaju mnoga priznanja i zahvalna pisma.

Hubert Ulrich'scher Kräuterwein može se dobiti u bocama po K 3— i K 4— u ljekarnama Šibenika, Skradina, Zadra, Drnša, Tiesna, Biograda na moru, Benkovca Knina, Vrljike, Sinja, Kasteistarog, Spijeta, te u cijeloj Austro-Ugarskoj. Također razšilju ljekarnu u Šibeniku 3 i više boca „Kräuterwein“ po originalnoj cjeni na sva mjesta Austro-Ugarske.

Čuvajte se patvorenja!

Zahtjevajte izričito:

„Hubert Ulrich'scher Kräuterwein“

Moje biljevitno vino nije nikakva tajna: Njegova sastojina jest: Malina 450, Vinaka žesta 100, Citronin 100, Crveno vino 240, Sok od jappoa 150, Sok od trešanja 320, Manna 30, Koromati, anis, biljnoski, američkaski, čokolinski i kalmarski korijenje po 10, pomiješano sve skupa.